

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Ενίσχυση δικηγορικής ύλης: Ρυθμίσεις για τα κληρονομητήρια, τις αποδοχές και αποποιήσεις κληρονομιών, τις εγγραφές και τις εξαλείψεις συναινετικών προσημειώσεων υποθηκών και τις ένορκες βεβαιώσεις και για το Ταμείο Χρηματοδότησεως Δικαστικών Κτιρίων και την πληρωμή των υποθέσεων νομικής βοήθειας»

Ι. Γενικές παρατηρήσεις

Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάστηκε η Διαρκής Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, αποτελείται από πέντε (5) Μέρη και είκοσι επτά (27) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος του νόμου. Αντικείμενο του παρόντος νόμου είναι: α) η μεταφορά ύλης από τα δικαστήρια στους δικηγόρους, με στοχευμένες παρεμβάσεις στον Αστικό Κώδικα (π.δ. 456/1984, Α' 164) και τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (π.δ. 503/1985, Α' 182) που αφορούν: αα) στην έκδοση και παροχή κληρονομητηρίου, αβ) στην αποδοχή και αποποίηση κληρονομίας, αγ) στις προσημειώσεις υποθηκών, αδ) στην παροχή ενόρκων βεβαιώσεων, β) η θέσπιση διατάξεων για την οργάνωση θεμάτων του Ταμείου Χρηματοδότησης Δικαστικών Κτιρίων (ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ.) και την πληρωμή των υποθέσεων νομικής βοήθειας με παρεμβάσεις στο ν.δ. 1017/1971 (Α' 209) και τον ν. 3226/2004 (Α' 24).

Ειδικότερα, με τις διατάξεις του Μέρους Α' (άρθρα 1 και 2), υπό τον τίτλο «Σκοπός- Αντικείμενο», καθορίζονται ο σκοπός του νομοσχεδίου (άρθρο 1) και το αντικείμενο των προτεινόμενων ρυθμίσεων (άρθρο 2).

Το Μέρος Β' (άρθρα 3-18), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τα Κληρονομητήρια, τις Αποδοχές και Αποποιήσεις Κληρονομιών, τις Εγγραφές και τις Εξα-

λείψεις Συναινετικών Προσημειώσεων, και Υποθηκών και τις Ένορκες Βεβαιώσεις», αποτελείται από πέντε (5) Κεφάλαια.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Α΄ (άρθρα 3-10), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τα Κληρονομητήρια», ορίζονται οι δικηγόροι, μέλη του οικείου δικηγορικού συλλόγου του δικαστηρίου της κληρονομιάς, ως αρμόδια πρόσωπα για την έκδοση κληρονομητηρίου και καθορίζεται η σχετική διαδικασία (άρθρο 3), τροποποιείται το άρθρο 820 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (π.δ. 503/1985, Α΄ 182) (άρθρο 4), καθορίζονται τα ένδικα μέσα προσβολής της πράξης παροχής κληρονομητηρίου από δικηγόρο (άρθρο 5) και επέρχονται τροποποιήσεις στα άρθρα 1956 (άρθρο 6) 1958 (άρθρο 7) 1959 (άρθρο 8), 1960 (άρθρο 9) και 1961 (άρθρο 10) του Αστικού Κώδικα (π.δ. 456/1984, Α΄ 164).

Με τη διάταξη του Κεφαλαίου Β΄ (άρθρο 11), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τις Αποδοχές και Αποποιήσεις Κληρονομιών», ορίζεται η δυνατότητα υποβολής δήλωσης αποδοχής κληρονομιάς από τον κληρονόμο στη γραμματεία του δικαστηρίου της κληρονομιάς με υποχρεωτική παράσταση δικηγόρου.

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Γ΄ (άρθρα 12-13), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τις Προσημειώσεις Υποθηκών», καθορίζεται η διαδικασία εγγραφής και εξαλειψής συναινετικής προσημείωσης υποθήκης με πράξη δικηγόρου (άρθρο 12) και τροποποιείται σχετικώς το άρθρο 1274 του Αστικού Κώδικα (π.δ. 456/1984, Α΄ 164) (άρθρο 13).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Δ΄ (άρθρα 14-17), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τις Ένορκες Βεβαιώσεις», καταργείται η δυνατότητα λήψης ενόρκων βεβαιώσεων ενώπιον του Ειρηνοδίκη της έδρας του δικαστηρίου ή της κατοικίας ή της διαμονής του μάρτυρα (άρθρο 14), θεσπίζεται η δυνατότητα λήψης ενόρκων βεβαιώσεων ενώπιον δικηγόρων στις διοικητικές διαφορές (άρθρο 15), και καθορίζεται η αμοιβή και η εισφορά του δικηγόρου που διενεργεί την ένορκη βεβαίωση (άρθρο 16). Περαιτέρω, ορίζεται ότι σε κάθε περίπτωση κατά την οποία απαιτείται από τις κείμενες διατάξεις, εκτός των διατάξεων που αφορούν στις πολιτικές, ποινικές και διοικητικές δίκες, η λήψη ένορκης βεβαίωσης, αυτή δίδεται ενώπιον συμβολαιογράφου ή δικηγόρου (άρθρο 17).

Με τη διάταξη του Κεφαλαίου Ε΄ (άρθρο 18), υπό τον τίτλο «Γενική Διάταξη-Εξαίρεση Δικηγόρων σε Περίπτωση Έκδοσης Πράξεων από Δικηγόρους Σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας», ρυθμίζεται το καθεστώς εξαίρεσης των δικηγόρων που εκδίδουν πράξεις σύμφωνα με τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας και τροποποιείται σχετικώς το άρθρο 52 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

Με τις διατάξεις του Μέρους Γ΄ (άρθρα 19-23), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις

για το Ταμείο Χρηματοδοτήσεως Δικαστικών Κτιρίων και την Πληρωμή Απαιτήσεων από την Παροχή Υπηρεσιών στο Πλαίσιο Χορήγησης Νομικής Βοήθειας», κατοχυρώνεται η δυνατότητα του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Ταμείο Χρηματοδοτήσεως Δικαστικών Κτιρίων» (ΤΑ.Χ.ΔΙ.Κ.), να εξουσιοδοτεί τους προϊσταμένους της Διεύθυνσης και των Τμημάτων του Ταμείου όπως υπογράφουν κατά περίπτωση «με εντολή Προέδρου» όλες τις αποφάσεις, έγγραφα, εντολές ή άλλες πράξεις, που αφορούν στις αρμοδιότητες του Προέδρου (άρθρο 19). Επίσης, προστίθεται παράγραφος 3 στο άρθρο 14 του ν. 3226/2004 (Α' 24) (άρθρο 20), συνιστάται ομάδα εργασίας υπαλλήλων του Υπουργείου Δικαιοσύνης με αρμοδιότητα την εκκαθάριση και εξόφληση απαιτήσεων από το Ταμείο Χρηματοδοτήσεως Δικαστικών Κτιρίων στο πλαίσιο χορήγησης νομικής βοήθειας (άρθρο 21), ρυθμίζεται το καθεστώς πληρωμής των δικηγόρων που έχουν παράσχει υπηρεσίες στο πλαίσιο του συστήματος νομικής βοήθειας (άρθρο 22) και τροποποιούνται οι παράγραφοι 2 και 6 του άρθρου 69 του ν. 5016/2023 αναφορικά με την διαδικασία εκκαθάρισης και πληρωμής αποζημιώσεων νομικής βοήθειας (Α' 21) (άρθρο 23).

Με τις διατάξεις του Μέρους Δ' (άρθρο 24-26), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές-Μεταβατικές-Καταργούμενες Διατάξεις», προβλέπονται εξουσιοδοτικές (άρθρο 24) και μεταβατικές διατάξεις (άρθρο 25), και προσδιορίζεται η διάταξη του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας που καταργείται (άρθρο 26).

Τέλος, με τη διάταξη του Μέρους Ε' (άρθρο 27), υπό τον τίτλο «Έναρξη ισχύος», ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου.

II. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 11

Με το άρθρο 11, υπό τον τίτλο «Αποδοχή κληρονομίας με πράξη δικηγόρου - Τροποποίηση άρθρου 812 Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας», προστίθενται δεύτερο και τρίτο εδάφιο στο άρθρο 812 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (π.δ. 503/1985, Α' 182), και το άρθρο 812 διαμορφώνεται ως εξής: «Άρθρο 812 Η δήλωση αποποίησης κληρονομίας ή αποδοχής κληρονομίας με το ευεργέτημα της απογραφής, αποδοχής ή αποποίησης του λειτουργήματος του εκτελεστή ή παραίτησης από αυτό και αποδοχής του διορισμού κηδεμόνα σχολάζουσας κληρονομίας ή παραίτησης από αυτόν, γίνεται στη γραμματεία του δικαστηρίου της κληρονομίας. Με τη διαδικασία του πρώτου εδαφίου δύνανται να υποβληθεί και δήλωση αποδοχής κληρονομίας από τον κληρονόμο. Στην περίπτωση αυτή ο δηλών έχει υποχρέωση να παρίσταται μετά πληρεξουσίου δικηγόρου». Στην ανάλυση συνεπειών ρύθμισης (αιτιολογική έκ-

θεση) επισημαίνεται αναφορικά με το άρθρο 11 ότι «Η αποδοχή κληρονομίας, δηλαδή η δήλωση βούλησης του κληρονόμου ότι επιθυμεί να είναι διάδοχος του κληρονομούμενου στην επαγομένη κληρονομία, δύναται να είναι είτε σιωπηρή είτε ρητή. Η ρητή δήλωση αποδοχής κληρονομίας, εφόσον αφορά σύσταση, κατάργηση ή αλλοίωση εμπραγμάτου δικαιώματος επί ακινήτου, απαιτείται, κατ' άρθρο 1193 ΑΚ, για λόγους ασφάλειας των συναλλαγών, να μεταγράφεται. Η μεταγραφτέα δήλωση αποδοχής κληρονομίας, κατ' άρθρο 1195 ΑΚ, πρέπει να προκύπτει από δημόσιο έγγραφο. Ο νομοθέτης, αν και στο άρθρο 1197 ΑΚ χρησιμοποιεί τον όρο "πράξη αποδοχής", ο οποίος είναι γενικός και περιλαμβάνει κάθε δημόσιο έγγραφο, που δύναται να περιλάβει ρητή αποδοχή, ρυθμίζει επακριβώς μόνο τον τύπο του δημοσίου εγγράφου της αποδοχής με το ευεργέτημα της απογραφής (δήλωση ενώπιον του γραμματέα του δικαστηρίου κληρονομίας κατ' άρθρο 1902 ΑΚ και 812 ΚΠολΔ) και με όμοιο τρόπο, στον αντίποδα της αποδοχής, τον τύπο του δημοσίου εγγράφου της αποποίησης κληρονομίας (δήλωση ενώπιον του γραμματέα του δικαστηρίου κληρονομίας κατ' άρθρο 812 ΚΠολΔ). Στην πράξη, η μεταγραφτέα δήλωση αποδοχής κληρονομίας (εκτός της ως άνω περίπτωσης), συντάσσεται από συμβολαιογράφο, πλην όμως, ο νομοθέτης δεν προσδιορίζει τους δημόσιους λειτουργούς, οι οποίοι δύνανται να δεχθούν δήλωση αποδοχής κληρονομίας. Κατά δε τις πάγιες θεωρητικές παραδοχές (βλ. την από 14.10.2021 γνωμοδότηση της Θεοφανούς Παπαζήση, Ομότιμης Καθηγήτριας Αστικού Δικαίου Νομικής ΑΠΘ, με πληθώρα παραπομπών σε συγγραφείς από εισαγωγής του ΑΚ μέχρι σήμερα), οι οποίες επιρρωνύονται και από τη νομολογία (ενδεικτικά ΑΠ 1564/2010, όπου γίνεται δεκτή δήλωση αποδοχής κληρονομαίου ακινήτου ενώπιον του Γραμματέα του Πρωτοδικείου Σερρών και η νόμιμη μεταγραφή αυτής), η δήλωση αποδοχής κληρονομίας ενώπιον του γραμματέα του δικαστηρίου κληρονομίας είναι νόμιμη, δεδομένου ότι η καταγραφή αυτής στη γραμματεία του ως άνω αρμοδίου δικαστηρίου συνιστά δήλωση σε δημόσιο έγγραφο με την αποδεικτική ισχύ δημοσίου εγγράφου. Κατόπιν των ανωτέρω, είναι επιτρεπτή και νόμιμη η σύνταξη πράξης αποδοχής κληρονομίας από δικηγόρο, η οποία στη συνέχεια, και με σκοπό αυτή να προσλάβει τη μορφή δημοσίου εγγράφου, θα προσκομίζεται, με όλα τα αναφερόμενα σ' αυτή έγγραφα, στον αρμόδιο γραμματέα του δικαστηρίου κληρονομίας, όπου και θα συντάσσεται η σχετική έκθεση αποδοχής κληρονομίας, υπογραφόμενη από τον πληρεξούσιο αυτού και τον γραμματέα. Η εν λόγω έκθεση αποδοχής κληρονομίας θα καταχωρίζεται σε ειδικό βιβλίο τηρούμενο στο Ειρηνοδικείο, όπου θα σημειώνονται ο αριθμός της έκθεσης αποδοχής κληρονομίας, το ονοματεπώνυμο του κληρονομούμενου και του κληρονόμου, καθώς και το ονοματεπώνυμο του δικηγόρου,

που τη συνέταξε, ο οποίος θα προσκομίζει και το οικείο γραμμάτιο προεισπραξης (διαβαθμισμένο ανάλογα με την αξία του αντικειμένου). Αντίγραφο της έκθεσης αποδοχής κληρονομίας θα μεταγράφεται στο αρμόδιο υποθηκοφυλακείο ή θα καταχωρίζεται στο οικείο Κτηματολογικό Γραφείο, όπως και οι αντίστοιχες μέχρι σήμερα συμβολαιογραφικές πράξεις αποδοχής κληρονομίας».

Από την ανάγνωση του ως άνω άρθρου 11 του νομοσχεδίου και του ως άνω παρατιθέμενου χωρίου της αιτιολογικής έκθεσης επ' αυτού του άρθρου δημιουργείται προβληματισμός αν το μεν αποδίδει με πληρότητα τα αναφερόμενα στο δε και αν, ως εκ τούτου, θα έπρεπε, για λόγους ορθής εφαρμογής της, να αναδιατυπωθεί η προτεινόμενη ρύθμιση.

2. Επί του άρθρου 24

Με το άρθρο 24 ορίζεται ότι: «Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζονται: α) οι προϋποθέσεις εγγραφής των δικηγόρων στους ειδικούς καταλόγους: αα) του εβδόμου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 208, και αβ) της παρ. 2 του άρθρου 819 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, β) το ύψος της αποζημίωσης των δικηγόρων στις ως άνω περιπτώσεις, ο τρόπος, ο χρόνος και οι λοιποί όροι καταβολής της, γ) οι αναγκαίες εγγυήσεις για την αδιάβλητη επιλογή των δικηγόρων και κάθε άλλη λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων των υποπερ. αα) και αβ)».

Κατά την έννοια του άρθρου 43 παρ. 2 εδάφιο β' του Συντάγματος, επιτρέπεται να ορισθούν, με ειδική και ορισμένη εξουσιοδότηση, ως φορείς άσκησης κανονιστικής αρμοδιότητας, εκτός από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, και άλλα όργανα της διοίκησης, εφόσον πρόκειται για «ειδικότερα θέματα ή θέματα με τοπικό ενδιαφέρον ή με χαρακτήρα τεχνικό ή λεπτομερειακό». Επισημαίνεται, εξ άλλου, ότι η ευρύτητα της εξουσιοδότησης, της οποίας το περιεχόμενο είναι ορισμένο, ουδόλως επηρεάζει το κύρος της (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 941/2008, 2304/1995 κ.ά.). «Ως ειδικότερα θέματα θεωρούνται εκείνα τα οποία αποτελούν, κατά το περιεχόμενό τους και σε σχέση προς την ουσιαστική ρύθμιση που περιέχεται στο νομοθετικό κείμενο, μερικότερη περίπτωση ορισμένου θέματος που αποτελεί το αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης. Απαιτείται, επομένως, στην περίπτωση αυτή, να περιέχει το νομοθετικό κείμενο όχι απλώς τον καθ' ύλην προσδιορισμό του αντικειμένου της εξουσιοδότησης αλλά, επί πλέον, και την ουσιαστική ρύθμισή του, έστω και σε γενικό, ορισμένο, όμως, πλαίσιο σύμφωνα προς το οποίο θα ενεργήσει η Διοίκηση προκειμένου να ρυθμίσει τα μερικότερα θέματα» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3013/2014, 775, 2150, 2148, 2090/2015, 1804/2017, κ.ά.). Το κριτήριο περί του χαρακτηρισμού ενός θέματος ως «ει-

δικότερου» ή μη μπορεί να είναι είτε ποσοτικό, σε σχέση με το κύριο αντικείμενο της νομοθετικής ρύθμισης, είτε ποιοτικό, συναρτώμενο προς τη σπουδαιότητα του προς ρύθμιση καταλειπόμενου ζητήματος. Εξ άλλου, «οι ανωτέρω ουσιαστικές ρυθμίσεις μπορούν να υπάρχουν τόσο στις διατάξεις του εξουσιοδοτικού νόμου όσο και σε διατάξεις άλλων νόμων σχετικών με τα θέματα που αποτελούν αντικείμενο της νομοθετικής εξουσιοδότησης» (βλ. ΣτΕ Ολομ. 1210/2010, 3404/2014, 1749/2016, 705/2020 κ.ά. Βλ., σχετικά, Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2021, σελ. 223-224 και Α. Παντελή, Εγχειρίδιο Συνταγματικού Δικαίου, 5η έκδ., 2020, παρ. 440). Ως λεπτομερειακά θεωρούνται τα ζητήματα που αφορούν «τη θέσπιση όλως δευτερευουσών και επουσιωδών ρυθμίσεων», επί κύριων και ουσιωδών ρυθμίσεων που πρέπει να έχουν τεθεί από τον ίδιο τον νομοθέτη, τεχνικού δε χαρακτήρα είναι τα θέματα που αφορούν τη θέσπιση ρυθμίσεων για τις οποίες είναι κατ' αρχήν απαραίτητη η παρέμβαση τεχνικού οργάνου (βλ. ΣτΕ 2820/1999, 2967/1999, βλ., σχετικά Κ. Μαυριά, Συνταγματικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2021, σελ. 223-224). «Τέλος για το συνταγματικό κύρος της νομοθετικής εξουσιοδότησεως δεν απαιτείται οπωσδήποτε να διαγράφει η ίδια ή με παραπομπή σε άλλη διάταξη νόμου βασικές αρχές και κατευθύνσεις στο πλαίσιο των οποίων οφείλει να κινηθεί η Διοίκηση κατά την κανονιστική ρύθμιση των θεμάτων αυτών» (βλ. ΣτΕ 1125/2020, Ολομ. 3404/2014, 2307/2018).

Υπό το φως των ανωτέρω, και ειδικά όσον αφορά τις προϋποθέσεις εγγραφής των δικηγόρων στους ειδικούς καταλόγους και τις αναγκαίες εγγυήσεις για την αδιάβλητη επιλογή των δικηγόρων, γεννάται προβληματισμός κατά πόσο η ανωτέρω εξουσιοδοτική διάταξη των εδαφίων α) και γ) του άρθρου 24 αναφέρεται σε ζητήματα ειδικά ή λεπτομερειακά ή τεχνικά. Σε διαφορετική περίπτωση, τέτοιοι όροι πρέπει να τίθενται με προεδρικό διάταγμα.

3. Επί του άρθρου 25

Με την παράγραφο 1 έως και 3 του άρθρου 25 ορίζεται ότι: «1. Τα Κεφάλαια Α' και Γ' του Μέρους Β' εφαρμόζονται για τις αιτήσεις που υποβάλλονται μετά από την έναρξη ισχύος του παρόντος σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 30. 2. Το Κεφάλαιο Β' εφαρμόζεται για αποδοχές κληρονομιάς που ενεργούνται μετά από την έναρξη ισχύος του παρόντος σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 30. 3. Στις περιπτώσεις στις οποίες μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 30 έχει επιδοθεί κλήση για λήψη ένορκης βεβαίωσης, διατηρείται αποκλειστικά για αυτές η αρμοδιότητα του ειρηνοδίκη σύμφωνα με τα άρθρα 421 του Κώδικα Πολιτι-

κής Δικονομίας και 185 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999, Α' 97) περί κατάθεσης κατά την προδικασία». Στο παρόν νομοσχέδιο δεν υφίσταται άρθρο 30, και η έναρξη ισχύος του καθορίζεται στις δύο παραγράφους του ακροτελεύτιου άρθρου του υπ' αριθμό 27. Συνεπώς, είναι αναγκαίο όπου στο άρθρο 25 γίνεται αναφορά στο άρθρο 30, αυτή να αντικατασταθεί από αναφορά στο άρθρο 27.

Αθήνα, 13.3.2024

Ο εισηγητής
Κωνσταντίνος Δεληκωστόπουλος
Επιστημονικός Συνεργάτης

Ο Προϊστάμενος του Α' Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Α' Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αντώνης Παντελής
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών